

# Üsaunzas

---



Samedan po esser superbi cha - melgrô il svilup constant e las modernisaziuns - bgeras üsaunzas vegnan chüredas fin hoz cun bger'amur ed ingaschamaint davart da la populaziun. Impustüt la Giuventüna, l'organisaziun dals giuvenils locals, merita ün grand lod in quist connex. La chüra da las üsaunzas inrichescha la vita culturela da la vschinauncha e rinforza las egnas rischs. Aposta per l'ün u l'oter evenimaint tuornan numerus Samedrins emigros adüna darcho in patria, inricheschan cun lur preschentscha las occurrenzas e s'allegran da vzair a vegls cumpagns.

La **Bavania** es üna tradiziun engiadinaisa al Di dals trais Raigs. La Giuventüna as raduna sün Plaz e las giuvnas in tschercha d'ün spus büttan las s-charpas. Üna s-charpa vain bütteda inavous surour il cho. Sieu piz muossa alura, da che direcziun cha'l ventur spus vess da gnir ün di. In seguit as vo a culer plomb. Las fuormas culedas vegnan interpretedas a maun d'ün cudesch d'oraculs vegl, scrit a maun. Uschè vain minchün(a) a savair sieu destin da l'an nouv.

La **Schlitteda** es üna da las üsaunzas dal temp, cur cha la schlitta ed il chavagl eiran in Engiadina ils unics mezs da transport düraunt l'inviern. Oriundamaing invidaivan ils giuvenils nubils a lur adureda ad ün viedi romantic in schlitta per passer cun ella il di. La Giuventüna da Samedan organisescha lur schlitteda aunch'adüna tenor quist'ideja fundamentela. Perque as paun parteciper be pêrins nubils. La duonna in sieu magnific costüm engiadinais tschainta immez sülla schlitta tipica, intaunt cha l'hom cun frac e cilinder tschainta davousvart sül sez dal vittürin. Il chavagl es orno cun sunaglieras. Il chavaglier in sia unifuorma imposanta maina la culuonna da schlittas tres la cuntredgia invernela da Samedan al Lej da Staz, San Murezzan ed inavous. La saira conclüda la Giuventüna alura il di cun tschaina e sot.



Il **Chalandamarz** als 1. marz es la festa da las scolaras e dals scolaras da Samedan. Que es ün'üsaunza tipica da temps pajauns ed ella algorda al chalender romaun cul principi d'an da prümavaira. A Samedan sun que impustüt ils mats chi giouvan la rolla principela. Cun üna canera incredibla da las innumbrablas plumpas, s-chellas e brunzinas gira la scossa dals mats tres las giassas, chantand sülla piazzas las chanzuns da Chalandamarz,

dirigidas dals sains, e schluppand las geischlas. Il sain porta ün costüm appenzellais - insè fich insolit per l'Engiadina - il chaschier in ün frac e cilinder nair ramassa raps, e'ls "pesters" e las "vachas" portan blusas blovas e chapütschas cotschnas. Ils "chavals", dirigieus dal patrun, tiran la schlitta. Il zievamezdi as radunan ils mats stracs alura sün scoula per survgnir lur "pevel" in fuorma da poms, orandschas, nuschs, tschiculatta ed otras dutscharias chi'ls vegnan missas aint il vainter da lur s-chella. La sanda zieva ho lö il **Bal da Chalandamarz**, il grand evenimaint per giuven e vegl. La polonesa tradiziunela es il punct finel inschmanchabel da la festa.

Als 24 december as raduna la Giuventüna pel **Chaunt da Nadel**. Sün differentas piazzas chaunta ella veglias chanzuns da Nadel rumauntschas dal "Cudesch da Schlarigna", ün cudesch da chaunt dal 18avel tschientiner. Zieva las rapreschantaziun i'l fraid as retira la cumpagnia per giodair vin chod e bütschellas.

Il **Silvester** festagescha la Giuventüna sün Plaz. **Placats** cun caricaturas e versins davart episodas specielas da l'an scuors vegnan pendieus sü ed a la bar da naiv as survain vin chod. Intaunt daun ils sains cumgio a l'an vegl ed il

bivgnaint a l'an nouv.

La **Charreda engiadinaisa** s'ho mantgnida da generaziun a generaziun. Ella d'eira la culminaziun sociela da la sted purila engiadinaisa. Pü bod eiran char e chavagls ils unics mezs per transporter il fain in talvo. Zieva la racolta as faiva ün viedi sül char, la Charreda. Ils simpels chars vegnan decoros e munieus cun püssas blechas cun fain, süllas quelas tschaintan il vittürin e fin a ses otras persunas.



Las üsaunzas d'ün pövel sun strettamaing colliedas culla lingua, culla tenuta invers las valuors culturelas e la relaziun culla patria. Intaunt cha'ls umauns as sun consciants da quecò, vivaron las üsaunzas inavaunt illas vschinaunchas e vals.